

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Наукові записки

*Серія
педагогічні та історичні науки*

Випуск ХСІХ

(99)

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2011

УДК 06
ББК 95.4
Н 34

ФАХОВЕ ВИДАННЯ

затверджено постановами президії ВАК України у 2010 р.,
від 26.05.2010 р. № 1-05/4 (педагогічні науки), від 01.07.2010 № 1-05/4 (історичні науки)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 16421-4893Р від 10.02.2010 р.

**“НАУКОВІ ЗАПИСКИ” започатковано у 1939 році в КДПІ імені О. М. Горького
(нині НПУ імені М. П. Драгоманова)**

Редакційна колегія :

- В. П. Андрущенко* – член-кореспондент НАН України, академік НАПН України, доктор філософських наук, професор (**шеф-редактор**);
Б. І. Андрусихин – доктор історичних наук, професор;
В. І. Бондар – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (*заст. головного редактора*);
В. М. Вашкевич – доктор філософських наук, професор;
Л. П. Вовк – доктор педагогічних наук, професор;
І. І. Дробот – доктор історичних наук, професор (*заст. головного редактора*);
В. М. Даниленко – член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор;
М. І. Жалдак – академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор;
В. Б. Євтух – член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор;
О. В. Кузьмінець – доктор історичних наук, професор;
Л. Л. Макаренко – кандидат педагогічних наук, доцент (*відповідальний секретар*);
В. В. Обозний – доктор педагогічних наук, професор;
О. С. Падалка – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
О. О. Сушко – доктор історичних наук, професор;
М. І. Шкіль – академік НАПН і АНВШ України, доктор фізико-математичних наук, професор (**головний редактор**);
О. Г. Ярошенко – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. М. Яшанов – доктор педагогічних наук, професор (*відповідальний редактор*).

Рецензенти :

В. В. Борисов, доктор педагогічних наук, професор;
П. М. Чернега, доктор історичних наук, професор.

Н 34 **Наукові записки** : [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; укл. Л. Л. Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Випуск ХСІХ (99). – 300 с. – (Серія педагогічні та історичні науки).

ISBN 966-660-016-1

У збірнику вміщено статті, де розглядаються актуальні питання наукових досліджень докторантів, аспірантів, викладачів навчальних закладів та співробітників наукових установ України, які працюють у галузях педагогічних та історичних наук.

УДК 06
ББК 95.4

Рекомендовано Вченою радою НПУ імені М. П. Драгоманова
(протокол № 5 від 26 грудня 2011 р.)

ISBN 966-660-016-1

- © Редакційна колегія, 2011
© Автори статей, 2011
© Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2011

TERZI O. S. *Question the states and rights in works P. Podolinskogo.*

The article analyzes the views of outstanding Ukrainian scholar of the second half of XIX century S. Podolinsky. The author comes to the conclusion that, investigating the development of capitalist relations in Russian Empire, the scholar was the first in the Ukrainian literature to raise the question about the improvement of the laws regulating labour relations and necessity of social reformation of labour.

Keywords: state, Ukrainian literature, S. Podolinsky, right, laws regulating labour relations.

**Турчинова Г. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

У статті розглядаються психологічні передумови навчання студентів біології англійською мовою. Приділяється увага мотиваційному та особистісному факторам, які впливають на ефективність навчання студентів.

Ключові слова: субординативний білінгвізм, особистісно-діяльнісний підхід, захисний бар'єр, тривожність, самооцінка, мотивація.

Результати психофізіологічних та нейрофізіологічних досліджень підтверджують висновок про необхідність визнання взаємодії іншомовного мовленнєвого механізму, який формується, з механізмом, який уже сформований на базі рідної мови (Т. Н. Ушакова, І. А. Зачесова). Як вказує Т. М. Ушакова, цілісна система словесних структур, яка склалася при засвоєнні рідної мови, визначає в своєму функціонуванні перебіг низки процесів, пов'язаних із засвоєнням іноземної мови. Тому, першою передумовою в навчанні ІМ для спеціальних цілей є твердження про те, що системи словесних структур рідної мови слугують опорою в оволодінні іноземною [9]. З урахуванням викладеного, можна стверджувати, що під час підготовки майбутніх учителів до викладання біології англійською мовою слід спиратися на взаємодію рідної та іноземної мов, оскільки "місцем взаємодії мов є мислення білінгва" [18].

Все вищесказане переконує в тому, що в умовах формування штучного білінгвізму іншомовна мовленнєва діяльність студентів, як правило, будується на основі рідної мови. Виходячи із вищезазначеного, ми можемо дійти висновку, що володіння системою рідної мови та попередній досвід організації мовленнєвої діяльності білінгва є передумовою для навчання іноземної мови для спеціальних цілей.

У зв'язку з цим наш інтерес до теорії білінгвізму пояснюється її значимістю для навчання іноземної мови для спеціальних цілей в українських вищих навчальних закладах. При білінгвізмі найвищою формою

мовленнєвої компетенції вважається така, коли кожній уживаній мові відповідає свій тип мислення в тій його частині, що відображає суб'єктивний зміст або суб'єктивну картину об'єктивного світу [2], але у більшості випадків це залишається ідеальним взірцем. У реального білінгва одному поняттю відповідають скоріше вже дві форми, якими він користується залежно від обраного коду. В контексті теорії мовленнєвої діяльності І. О. Зимня та С. Д. Толкачова виділяють три ступені у розвитку білінгвального стану: перший ступінь – формування і формулювання думки через посередництво рідної мови з наступним перекладом на нерідну мову (нижчий ступінь), другий ступінь – формування думки засобами рідної мови з наступним її формулюванням засобами нерідної мови (проміжний ступінь), третій ступінь – формування і формулювання думки відразу засобами нерідної мови (ступінь білінгвального стану) [11]. Виходячи з вищесказаного, вважаємо правомірним стверджувати, що процес оволодіння другою мовою в штучних умовах проходить ряд стадій: від елементарного до повноцінного володіння іноземною мовою, тобто формування двомовності в умовах навчання у ВНЗ слід розуміти як динамічний процес.

Другою передумовою вивчення ІМ для спеціальних цілей є, на нашу думку, використання механізму перенесення [2], що розуміється як здатність враховувати попередній досвід володіння рідною мовою для організації мовленнєвої діяльності мовою, що вивчається. Таке положення дає підставу стверджувати, що знання, навички та вміння, які набуті в процесі навчання, розширюються і поглиблюються на базі вже відомого. Саме явище перенесення дає змогу людині використовувати в своїй розумовій діяльності те, що їй вже відоме, за цілком нових або відносно нових обставин. Ми можемо припустити, що за умови оволодіння знаннями за своїм першим фахом, студентам буде значно легше опанувати цей предмет іноземною мовою. Поняття та явища є відомими і немає необхідності займатися “заучуванням” того, що є незрозумілим. Така ситуація стане позитивним психологічним фактором при навчанні ІМ для спеціальних цілей. На початковому етапі засвоєння ІМ для спеціальних цілей, рідна мова в процесі користування двома мовними системами займає домінуюче положення. Білінгв ще не досяг досконалості в ІМ, що вивчається, і тому навички та вміння відносяться до вторинної мовної системи, займають у порівнянні з аналогічними мовленнєвими механізмами первинної мовної системи підпорядковане місце. Саме в цей період студенти мають знаходитись якомога більше в сфері ІМ, що вивчається і якомога менше звертатись до рідної мови.

У психологічному аспекті білінгвізм може бути охарактеризований з багатьох точок зору. Аналізувати усі їх не входить до наших завдань і нижче ми передбачаємо зупинитись тільки на продуктивному (буквально: такому,

що утворює) білінгвізмі, якщо таке вміння дає змогу білінгву не тільки розуміти і відтворювати мовленнєві висловлювання, що належать до вторинної мовної системи, але й породжувати їх. При навчанні студентів ІМ для спеціальних цілей в умовах субординативного білінгвізму основною умовою, при дотриманні якої можна говорити про продуктивний білінгвізм є те, що білінгвізм має творчо відігравати свою роль, що належить вторинній мовній системі. В мовленні білінгва повинні зустрічатись не тільки фрази, які він міг почути або прочитати, тобто відтворені, але й побудовані ним самим. Крім того, щоб кваліфікувати вміння особи, що говорить, як продуктивний білінгвізм, слід встановити, наскільки осмисленим є його мовлення. Це означає, що породжені мовленнєві утворення мають бути здатні забезпечувати комунікативну функцію мовлення.

Вихідним теоретичним положенням у нашій роботі стосовно проблеми співвідношення рідної та іноземної мов і мислення людини є позиція, визначена на основі осмислення психологічної літератури з приводу проблеми мови і мислення не лише в умовах білінгвізму, а й монолінгвізму [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 13, 15, 16, 17]. Ця позиція зводиться до того, що процес становлення іншомовної мовленнєвої діяльності в умовах субординативного білінгвізму не передбачає формування у свідомості студента нової мисленнєвої бази. Завдання полягає в тому, щоб оволодіти іншими засобами і способом висловлювання думки іноземною мовою.

Третьою передумовою вивчення студентами англійської мови для спеціальних цілей є врахування особистісного аспекту процесу навчання. Це означає, що усі методичні рішення будуть реалізовуватись шляхом використання особистісно-діяльнісного підходу, розробленого І.О.Зимньою, тобто, формування особистості студента буде відбуватися через його потреби, мотивацію, здібності, активність, інтелект та інші індивідуально-психологічні особливості.

Мотивація, як зазначають психологи, є одним з основних обов'язкових компонентів діяльності та водночас суттєвою характеристикою самого суб'єкта цієї діяльності. Фахівці з педагогічної психології дійшли висновку щодо необхідності цілеспрямованого формування мотивації навчальної діяльності, з огляду на те, що рівень мотивації значно впливає на успішність навчальної діяльності [10, 14, 17]. Висока позитивна мотивація виступає компенсаторним фактором в умовах недостатнього запасу навичок, умінь і необхідних знань у студента. Мотивація навчальної діяльності виявляється в поведінці студентів у ситуації навчання. Це психологічна характеристика студента, яка свідчить про його готовність до засвоєння знань, набуття вмінь та навичок для власного розвитку. Мотив прагнення до успіху в поєднанні з пізнавальною мотивацією істотно впливає на підвищення успішності, викликає глибоке задоволення процесом навчання. На матеріалі досліджень

навчальної діяльності студентів було доведено, що серед зовнішніх потреб саме у досягненнях мотивація мала найбільший вплив на навчальну діяльність.

Залежно від наявності чи відсутності у мотиваційній сфері студентів вищого навчального закладу творчого мотиву вони можуть бути умовно віднесені до однієї з груп: творчої, проміжної та репродуктивної.

Для студентів творчої групи характерними є ініціатива, активність, нестандартність ідей, образів, висловлювань, інтерес до оцінки викладачів, навчання пізнати думку інших. В їхній мотиваційній сфері переважає пізнавальний мотив, тісно пов'язаний з професійним, і домінують продуктивні дії.

Студенти репродуктивної групи характеризуються прагненням уникнути кропіткої роботи, недостатньою активністю і самостійністю у виборі теми, орієнтованістю виключно на отримання оцінок, відсутністю оригінальних, нешаблонних відповідей. Найбільш значущим мотивом для студентів цієї групи є вузько особистісні мотиви власного благополуччя з переважанням репродуктивних дій.

Студентам проміжної групи притаманні різною мірою риси творчої та репродуктивної груп. З огляду на це можна зробити висновок, що навчання іноземної мови для спеціальних цілей відбуватиметься значно легше із студентами творчої групи. Зважаючи на характеристики студентів трьох вищезазначених груп, можна говорити про те, що процес навчання іноземної мови для спеціальних цілей має бути побудований таким чином, щоб стимулювати мотивацію для формування творчої діяльності студентів.

Розглядаючи мотивацію як важливу передумову навчання ІМ, слід пам'ятати, що мотивація належить до суб'єктивних якостей студента, визначається його особистими спонуканнями, потребами і бажаннями. Механізм мотивації є індивідуальним, складним. Безпосередньо керувати ним неможливо, проте, як стверджують психологи, він піддається опосередкованій регуляції і викладач здатен певним чином впливати на мотиваційну сферу студента, створюючи умови, на основі яких у студентів виникає особиста зацікавленість у роботі. Викладачеві необхідно передусім бути обізнаним з мотивами діяльності студентів, а також іншими вагомими компонентами мотиваційної сфери, вивчення яких можливе за допомогою таких методів дослідження, як спостереження, анкетування, тестування.

На думку О. О. Леонтьєва, створення найкращих умов для розвитку мотивації і творчого характеру навчальної діяльності можливе саме в процесі навчання. Організуючи процес навчання іноземної мови для спеціальних цілей, не можна не враховувати також і вплив деяких психологічних факторів, що ускладнюють процес спілкування. До них відносяться: "занижена самооцінка", "захисний бар'єр", "тривожність" [23].

Розглянемо, як впливає кожний із згаданих факторів на процес оволодіння іноземною мовою для спеціальних цілей.

Самооцінка позначається на мовленні людини і на її ставленні до інших людей. Успішна когнітивна діяльність є неможливою без достатньо високої самооцінки, впевненості в собі та своїх можливостях. Самооцінка досягається в процесі накопичення досвіду взаємодії з навколишнім світом та людьми. Чим вищою є самооцінка студента, тим вища його успішність при вивченні іноземної мови [23].

Отже, формування у студентів позитивної самооцінки не тільки можливе, але й потрібне, оскільки це опосередковано сприяє розвиткові у них впевненості в собі, допомагає їм усвідомити свої можливості і створює умови для їх реалізації, а також є фактором, який позитивно впливає на мотиваційну сферу студентів. Для цього вкрай необхідно заохочувати студентів до щоденних, навіть невеликих, перемог, підтримуючи цим високий емоційний тонус. Це буде відігравати першочергову роль у виникненні сталої позитивної мотивації. Для відтворення відповідного психологічного клімату в аудиторії, необхідне доброзичливе, рівне ставлення викладача до студентів, усунення у студентів будь-яких побоювань, неприємних наслідків для себе від спілкування іноземною мовою (образливі зауваження, погані оцінки тощо) [21].

Четвертою передумовою ми вважаємо врахування психологічних факторів, які перешкоджають успішному навчанню ІМ для спеціальних цілей. Згідно з А. Гіорі, усі живі істоти вибудовують систему захисту свого "Я". В юнацькому віці відбуваються зміни у фізичній, емоційній та інтелектуальній сферах людини, що призводить до необхідності створення нею захисту її ще крихкого "Я" від впливів ідей, почуттів, досвіду, що приходять ззовні і суперечать її власній системі цінностей та переконань, на яких ґрунтується її самооцінка. Процес побудови захисту продовжується до досягнення людиною зрілого віку. Особистість з високою самооцінкою і сильним "Я" краще протистоїть впливу на її "Я" ззовні, тому що її захисні бар'єри нижчі. А люди з більш низькою самооцінкою змушені споруджувати "високі стіни", щоб захистити своє слабке "Я" або ж приховати недостатність упевненості в собі в певній ситуації, в нашому випадку – при оволодінні іноземною мовою для спеціальних цілей. Досліджуючи вплив захисного бар'єру на оволодіння іноземною мовою, А. Гіорі дійшов висновку, що зняття такого бар'єру справляє благодійний вплив на успішність. Одним з можливих способів усунення міжособових бар'єрів, що перешкоджають спілкуванню, є створення комунікативних ситуацій на заняттях з ІМ [10, 19, 20, 21, 22].

Як показують психологічні дослідження, переплітаючись із "самооцінкою", "захисним бар'єром", найбільш безпосередній вплив на вивчення іноземної мови справляє тривожність. Вона асоціюється з

почуттям сумніву, незручності, побоювання, неспокою і навіть невиразного страху. Чим складнішим є завдання, тим імовірніше воно стає для слабкої людини джерелом тривоги та сумніву у своїх можливостях. Тривожність може проявлятися на декількох рівнях. На глобальному рівні людина відчуває тривожність при певних подіях або при виконанні конкретних дій, що являють собою певну трудність. J. Albert та R. Haber вважають наявність певного ступеня тривожності на ситуативному рівні позитивним фактором, розглядаючи її як “позитивне напруження”, намагання виконати завдання якнайкраще [23]. Таким чином з точки зору психології важливо розрізняти джерела і причини тривожності: властивості самої людини або наявність конкретної ситуації.

Негативний вплив стану тривожності збільшується в умовах стресу, коли індивід відчуває невпевненість, невизначеність, недостатність орієнтування в конкретній ситуації. Якість орієнтування вважається найважливішим фактором для успішності / неуспішності процесу засвоєння (формування) будь-якої розумової дії. Результати психологічних досліджень показали важливість орієнтування для успішного формування розумових дій [5, 6, 14].

Для студентів педагогічних ВНЗ вельми небажана наявність заниженої самооцінки, захисної системи, стану тривожності, оскільки це є джерела виникнення психологічних властивостей та станів, що не узгоджуються з педагогічною професією. До таких якостей відносять підвищену чутливість до ситуації “схвалення – несхвалення”, несподіваність поведінки, недовірливість, підозрілість, недоброзичливість щодо інших, заниженість власного “я”, егоїзм.

З огляду на вищевказане можна зробити висновок, що при навчанні іноземної мови для спеціальних цілей викладач повинен створити в аудиторії таку психологічну атмосферу, яка буде сприяти зняттю напруги та формуванню умов розкриття особистості студента і його здібностей. Особливо важливою є постійна демонстрація викладачем своєї впевненості у змозі й можливості студентів добитися успіхів в оволодінні іноземною мовою. Подібна демонстрація викликає аналогічну впевненість у студентів, різко збільшуючи ефект їхньої навчальної діяльності. Для створення атмосфери психологічного комфорту в аудиторії також відноситься боротьба викладача з помилкобоягузством студентів, що заважає їм повноцінно брати участь в іншомовній мовленнєвій діяльності. Ця боротьба ведеться через профілактику помилок, виправлення їх шляхом тактичних підказок, причому саме комунікативно значущих помилок у мовленні студентів при ігноруванні інших. Ми згодні з думкою О. Б. Тарнопольського про те, що студенту також необхідно надати можливість для розкриття резервів і багатств своєї особистості через іноземну мову, щоб спілкування нею дало можливість

проявити себе як людину творчу, значущу та цікаву для інших своєю здатністю знаходити оригінальні, нестандартні відповіді і вирішення проблем і задач, шляхи досягнення поставленої мети [21]. Для цього необхідно залучати цікаві для студентів матеріали, завдання, ігри. Отже, п'ятою передумовою вивчення іноземних мов для спеціальних цілей можна вважати необхідність заохочення студентів до активної творчої діяльності на заняттях з іноземної мови.

Загалом, беручи до уваги все сказане у підрозділі, ми вважаємо, що для ефективного навчання іноземної мови для спеціальних цілей слід враховувати такі психолінгвістичні та психологічні передумови:

– системи словесних структур рідної мови слугують опорою в оволодінні іноземною;

– використання механізму перенесення дає змогу студентам враховувати попередній досвід володіння рідною мовою для організації своєї іншомовної мовленнєвої діяльності;

– використання особистісно-діяльнісного підходу у процесі навчання впливає на мотивацію студентів;

– усунення викладачем психологічних факторів, які перешкоджають навчальному процесу (невиправдана тривожність студентів, високий захисний бар'єр, побоювання зробити помилку тощо);

– стимулювання студентів до творчої діяльності.

Отже, проаналізувавши дослідження вчених, ми вважаємо, що врахування в навчальному процесі даних психолінгвістики та психології щодо підготовки студентів до вивчення іноземної мови для спеціальних цілей надасть можливість забезпечити сприятливі умови для оволодіння ІМ та надасть підстави для створення таких методичних проектів, які відповідають закономірностям розумових процесів у період формування білінгвізму. Для успішної підготовки майбутніх спеціалістів необхідно визначитися з професійними вміннями та шляхами їх формування.

Використана література:

1. *Артемов В. А.* Психология обучения иностранным языком. – М. : Просвещение, 1969. – 279с.
2. *Беляев Б. В.* Очерки по психологии обучения иностранным языкам. – М. : Учпедгиз, 1959 – 173 с.
3. *Верецагин Е. М.* Слово: соотношение планов содержания и выражения // Вопросы порождения речи и обучения языку. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1967. – С. 39-75.
4. *Выготский Л. С.* Проблемы общей психологии / собр. соч. под ред. В. В. Давыдова. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 2 – 504 с.
5. *Гальперин И. Р.* Языковое сознание и некоторые вопросы взаимоотношения языка и мышления // Вопр. философии. – 1977. – № 4. – С. 95-101.
6. *Гальперин И. Р.* Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий // Исследование мышления в советской психологии. – М. : Наука., 1966. – С. 236-277.
7. *Гальперин И. Р.* Язык, мышление и методика преподавания иностранного языка // Международная конференция преподавателей русского языка и лит-ры / Тезисы докладов. – М., 1969. – С. 101-102.

8. Закон України "Про освіту" // Освіта. – 1996. – № 43-44 (21 серпня). – С. 6-11.
9. *Зачесова И. А.* Механизмы словесной памяти и ее роль в организации речевого процесса : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 – М., 1984. – 23 с.
10. *Зимняя И. А.* Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке : пособие для учителей средней школы. – М. : Просвещение, 1978. – 159 с.
11. *Зимняя И. А., Толкачева С. Д.* Сопоставительный анализ текста на русском и иностранном языках как прием повышения уровня владения иностранным языком // Психология билингвизма. – МГПИИЯ им. М. Тореца. – 1986. – В. 260. – С. 95-103.
12. *Зыкова Н. Н.* О профессионально-педагогической подготовке учителя на занятиях по языковым дисциплинам // Профессионально-педагогическая направленность обучения иностранным языкам в вузе : материалы III республиканской конференции. – Горький, 1974. – С. 163-171.
13. *Колишанский Г. В.* Теоретические проблемы билингвизма // Лингвистика и методика в высшей школе : сб. науч. тр. – М. : МГПИИЯ им. М. Тореца, 1967. – Вып. 4. – С. 165-178.
14. *Леонтьев А. А.* Мышление на иностранном языке как психологическая и методическая проблема // Иностр. языки в школе. – 1972. – № 1. – С. 19.
15. *Леонтьев А. А.* Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания. – М. : Наука, 1969. – 307 с.
16. *Лурия А. Р., Цветкова Л. С.* Нейропсихологический анализ предикативной структуры высказывания // Теория речевой деятельности. – М. : Наука, 1968. – С. 219-233.
17. *Лурия А. Р.* Язык и сознание. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1979. – 320 с.
18. *Панфилов В. З.* Взаимоотношения категорий языка и мышление при двуязычии // Проблемы двуязычия и многоязычия / отв. ред. П. А. Азимов, Ю. Д. Дешериев, Ф. П. Филин. – М. : Наука, 1972. – С. 103-119.
19. *Пассов Е. И.* Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. – М. : Рус. яз., 1989. – 276 с.
20. *Скалкин В. Л., Рубинштейн Г. А.* Речевые ситуации как средство развития неподготовленной речи // Иностр. языки в школе. – 1966. – № 4. – С. 2-9.
21. *Тарнопольский О. Б., Кожушко С. П.* Методика обучения английскому языку для делового общения. – К. : Ленвит, 2004. – 192 с.
22. *Brown N. D.* Principles of Language Learning and Teaching. – Englewood Cliffs: Prentice Hall Regents, 1987. – 279 p.
23. *Nakuta K., Diaz P. M.* The relationship between degree of bilingualism and cognitive ability: a critical discussion and some new longitudinal data // К. Е. Nelson (Ed.). Children's language. – Hillsdale, NJ : Erlbaum. – 1985. – Vol. 5. – P. 319-344.

ТУРЧИНОВА А. В. Психологические предпосылки обучения биологии на английском языке.

В статье рассматриваются психологические предпосылки обучения студентов биологии на английском языке. Уделяется внимание мотивационному и личностному факторам, которые влияют на эффективность обучения студентов.

Ключевые слова: *субординативный билингвизм, личностно-деятельностный подход, защитный барьер, тревожность, самооценка, мотивация.*

TURCHYNova A. V. Psychological preconditions of teaching biology for students in English.

The article deals with the psychological background of teaching biology for students in English. It focuses on motivational and personal factors that influence the effectiveness of students' learning.

Keywords: *subordinative bilingualism, student-activity approach, the protective barrier, anxiety, self-esteem, motivation.*

ЗМІСТ

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Бондаренко А. В.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ 3

Бондаренко В. Ф., Василюшина Ю. М.

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ СИСТЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН:
ВИЩА ОСВІТА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ 8

Величко О. М.

СТАН СФОРМОВАНOSTІ КУЛЬТУРИ МІЖЕТНІЧНИХ СТОСУНКІВ
ПІДЛІТКІВ У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В УМОВАХ
ПОЛІЕТНІЧНОГО РЕГІОНУ 14

Гавран І. А.

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЕМПАТІЇ СТУДЕНТІВ ІНСТИТУТІВ
МИСТЕЦТВ НА ХОРОВИХ ЗАНЯТТЯХ 24

Григор'єва О. О., Гриценко Л. О.

ТЕХНОЛОГІЯ ОПРАЦЮВАННЯ НАУКОВИХ ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ
У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ 29

Дармостук О. В.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ
У СИСТЕМІ ОСВІТИ 36

Делінгевич Л. В.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ НАСТАВНИКА СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ
В ПРОВЕДЕННІ ГОДИН СПІЛКУВАННЯ 43

Деркач Т. М.

УЗГОДЖЕНІСТЬ НАВЧАЛЬНИХ ПЕРЕВАГ ВИКЛАДАЧІВ
ТА СТУДЕНТІВ РІЗНИХ НАПРЯМІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ 50

Дудоладова А. В.

ІНТЕРАКТИВНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ 60

Журавська Н. С., Халецька Т. В.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ АРХІТЕКТОРІВ У ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ОЗЕЛЕНЕННЯ” 67

Захаріна Є. А.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФІЗКУЛЬТУРНИХ КАДРІВ
У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ 71

Заяць Л. І.	
ЗМІСТ ПОНЯТТЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ	78
Зікій Г. С.	
ОБґРУНТУВАННЯ ЗМІСТУ ТА СТРУКТУРИ ПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ	85
Карабанов В. Д.	
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ РОБІТНИКІВ-БУДІВЕЛЬНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙ МАШИНО-РУЧНОЇ ПРАЦІ НА ПРИКЛАДІ ГРУПИ ПРОФЕСІЙ ОЗДОБЛЮВАЛЬНИХ РОБІТ	90
Кашук М. Г.	
ЗМІСТ ТА ЗАВДАННЯ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ	96
Квас О. В.	
ЕВОЛЮЦІЯ ОБРАЗУ ДИТИНИ І ДИТИНСТВА В УКРАЇНСЬКОМУ МАЛЯРСТВІ	101
Коваль П.	
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСОБІВ МИСТЕЦТВА В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС. РОЛЬ ЗАСОБІВ МИСТЕЦТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	109
Коленцова В. М.	
ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ ПРАВОПИСУ ВЕТЕРИНАРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	121
Колток Л. Б.	
НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІ ЗАВДАННЯ КУРСУ “ПРИРОДОЗНАВСТВО” У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	126
Котенко О. В. Київський університет імені Бориса Грінченка	133
ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ПОЛІКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ	133
Лі Чуньпен	
СПЕЦИФІКА СПІВАЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ	140
Лобачук І. М.	
РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ПОЗАШКІЛЬНІЙ РОБОТІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НІМЕЧЧИНИ ПРИ ВЗАЄМОДІЇ І ЕФЕКТИВНОСТІ СПІВПРАЦІ ДЕРЖАВНИХ, ГРОМАДСЬКИХ ТА ОСВІТНІХ УСТАНОВ	146
Михайличенко О., Іваній О. М.	
ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ЯК ОСНОВА СУЧАСНИХ МІЖШКІЛЬНИХ ВІДНОСИН	153

Михайлишин Г. Й.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОДАЛЬШЕ
НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ 162

Павлішак О. Р.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА ІЗ СІМ'ЯМИ В АВСТРІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА
ЗМІСТ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ 168

Парфанович І. І.

АНАЛІТИКО-СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗЛОЧИННОСТІ
ОСІБ ЖІНОЧОЇ СТАТІ 175

Павицька К. М.

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ДИТИНИ
ЯК ПЕРЕДУМОВА ВИХОВАННЯ ПОВАГИ ДО ЇЇ ОСОБИСТОСТІ..... 184

Потужній О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДІ
ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ 189

Сиротюк В. Д., Панченко Т. В.

ТЕХНОЛОГІЯ ВИГОТОВЛЕННЯ АРМІЛЯРНОЇ СФЕРИ..... 194

Соломаха А. В.

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНО-ІГРОВИХ ФОРМ
НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ..... 201

Терзі О. С.

ПИТАННЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА В РОБОТАХ С. ПОДОЛИНСЬКОГО 206

Турчинова Г. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ
АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ 215

Усатенко Т. П.

ІДЕЇ ПРОСВІТНИЦТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ АКСІОЛОГІЇ 223

Чугуй Л. В.

ЦІННІСНЕ СПРИЙНЯТТЯ ДІЙСНОСТІ – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ... 233

Шевцов А. Г.

ІСТОРИКО-ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ З
ОРТОПЕДАГОГІКИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА 239